

RUST
PLAATSSEN
OVERIJSSSEL

**BOEKJE OVER:
OUDE BEGRAAFPLAATS
LAARSTRAAT GOOR**

www.rustplaatsen.nl

Oude begraafplaats aan de Laarstraat in Goor en omgeving

In het dal van de Regge lagen twee natuurlijke dekzandverhogingen en een doorwaadbare plek in een drassig waterrijk gebied met op de ene verhoging een nederzetting rond een houten kerkje, later Hofkerk, en op de andere een parabool duin voor de burcht van Goor, woonplaats van de graven van Goor, 't Schild. In 1263 verkreeg het Stadswigbold Goor met daarin beide verhogingen stadsrecht. Nu kon men wallen, grachten en poorten aanleggen rond de 'Olde Stad', twee poorten op de verhoging rond de Hofkerk en de 'Nije Stad', het Schild met drie poorten, te weten de Grote Poort, de Steenpoort en de Molenpoort. Marktrechten kreeg de stad in 1283. Langs de Bandijk, de huidige Grotestraat, werd de stad uitgebreid en kreeg het zijn bestaan als vesting. In de late Middeleeuwen is de vesting Goor met name door Gelderse en Munsterse troepen vaak belegerd, veroverd en geplunderd. In de 30-jarige oorlog werd Goor diverse keren door Spaanse en Staatse troepen belegerd en verwoest. Rond 1510 werden de wallen rond de Hofkerk afgegraven en de grachten gedempt. Aan het einde van de zestiende eeuw gebeurde dat ook met de wallen van de vesting 't Schild. De groei van Goor stagneerde daarna, totdat rond 1800 de textielnijverheid zijn intrede deed in de streek.

Buste van Thomas Ainsworth op de gevel van een van de nog bestaande en werkende textiel fabrieken van Ten Cate in Nijverdal.

< Oude begraafplaats in Goor op de kaart uit ca 1900

Al in 1795 was ruim 40% van de Goorse beroepsbevolking werkzaam in de textielnijverheid, die toen nog voornamelijk plaatsvond in de vorm van huisvlijt ter aanvulling van het inkomen uit het landbouwbedrijf. De textielnijverheid was tot bloei gekomen tussen 1675 en 1725 toen als gevolg van een teruggang in de landbouw en een toename van de plattelandsbevolking veel mensen een uitweg zochten in de fabricage van (voornamelijk) linnen stoffen. Het daarvoor benodigde vlas werd door de boeren zelf verbouwd en verwerkt. De geweven stoffen werden verkocht aan de fabriqueurs of linnenreders (=linnenhandelaars), die om de kwaliteit en de gelijkvormigheid van de producten te bewaken ook de grondstoffen aan de thuiswevers verstrekten en aan hen de weefgetouwen verhuurden. Oorspronkelijk weefden de thuiswevers het grove linnen, maar later werden, door het gebruik van betere garens, ook fijnere weefsels gemaakt. Voor het bleken van de stoffen bevonden zich in de stad speciale bleekvelden, die vroeger voornamelijk voor huishoudelijk gebruik aangelegd waren.

Door het in 1830 wegvallen van Vlaanderen als leverancier van katoenen stoffen bestemd voor Nederlands Indië, ging de Nederlandsche Handel Maatschappij (N.H.M.) op zoek naar nieuwe productiegebieden. De directeur van de Nederlandsche Handel Maatschappij (N.H.M.), Willem de Clercq, en de Engelse ingenieur Thomas Ainsworth besloten een poging te wagen de katoenen stoffen in Twente te laten weven, waar het vervaardigen van textiel geen onbekend verschijnsel was. Om de wevers met de uit Engeland afkomstige nieuwe katoenweeftechniek van de mechanische snelspoel (in de plaats gekomen voor de met de hand doorgeworpen 'smietspoel') vertrouwd te maken, richtte de N.H.M. in Goor een speciale weefschool op. Goor werd daarmee de bakermat van de Twentse katoenindustrie.

Gezien zijn wens werk te verschaffen, was Ainsworth een groot voorstander van het in stand houden van de handweverij en wilde hij aanvankelijk niet overgaan op stoomkracht. De in juni 1833 gestarte weefschool, die zich specialiseerde in de calicotweverij (calicot is de met de schietspoel vervaardigde katoenen stof) diende tevens als distributiecentrum van de N.H.M., waar de thuiswevers de 'moderne' weefgetouwen konden betrekken. De weefschool bleef slechts enkele jaren in Goor. In 1836 werd de modelweverij verplaatst naar Nijverdal.

De inboedel van de school werd verkocht aan G.C. Arntzenius, calicotfabrikant te Goor en Diepenheim. De introductie van de nieuwe weeftechniek en het gebruik maken van eveneens uit Engeland afkomstige fijnere garens had een concentratie van de textielnijverheid in speciale weefhuizen tot gevolg en betekende tegelijkertijd het einde van de vlasverbouw rond Goor en het thuis spinnen.

Aangezien voor de fijne garens de kettingdraden gesterkt moesten worden, betrok men deze aanvankelijk kant en klaar uit Engeland. Ainsworth liet echter voor eigen rekening een sterkmachine in Goor opstellen en verbond aan deze sterkerij, met financiële steun van de N.H.N. een inrichting voor het afwinden en scheren van de kettingen. Ook de sterkerij was bedoeld als modelfabriek. In 1837 werd ook deze sterkerij verhuisd naar Nijverdal. In overleg met de Nederlandsche Handel Maatschappij werd besloten in het ontruimde gebouw van de voormalige sterkerij een stoomblekerij in te richten. Deze ging nog in hetzelfde jaar onder de naam Firma Ainsworth & Buechler van start. De benodigde machines werden uit vrees voor concurrentie uit Engeland naar Nederland gesmokkeld. Terwijl de kleine kunstblekerijtjes de stoom uitsluitend gebruikten voor koken en drogen, dreef Ainsworth zijn machines aan door een verticale stoommachine. Veel Twentse weverijen lieten hun doek in Goor bleken. Na de dood van Thomas Ainsworth in 1841 kwam de stoomblekerij in 1857 uiteindelijk in handen van een combinatie van Twentse fabrikanten en ontstond de N.V. Twentsche Stoomblekerij met 41 deelnemers.

Goor op de kadastrale minuutplan uit 1832.

Het vertrek van de weefschool en de sterkerij betekende echter niet dat de textielnijverheid in Goor minder belangrijk werd. Integendeel, de werkgelegenheid in de industrie breidde zich steeds verder uit. Zo waren er in 1851 niet minder dan 7 bedrijven gevestigd, die zich op de één of andere wijze met de vervaardiging van textiel bezighielden. Eén van die bedrijven was de weverij van Fa. Ten Doetschate. Het zwaartepunt van de Goorse industrie verplaatste zich in de loop van de twintigste eeuw naar het rond 1930 gegraven Twentekanaal. Tot 1950 bleef de textielindustrie de grootste werkgever. Daarna verhuisde deze tak naar de lagelonenlanden en werden de bouwnijverheid en metaalnijverheid de belangrijkste werkverschaffers. Op de topografische kaart uit 1900 staat een van de belangrijkste textielfabrieken Goor duidelijk ingetekend: de oude stoomblekerij uit 1857 van de firma Ainsworth & Buechler.

De eerste cartografische weergave van de oude begraafplaats in Goor is de kadastrale minuutplan van 1832. Deze werd na de Franse Tijd gemaakt voor heel Nederland om een eerlijk systeem van grondbelasting in te voeren. Perceel 285 op die kaart heeft volgens de bijbehorende Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel de functie van Kerkhof en was eigendom van 'De Stad Goor'.

Hier rust de grondlegger van de Twentse textielindustrie.

De begraafplaats met monumentale status vormt een groene oase in het midden van het stadje Goor. Het meest opvallende graf, een rijksmonument, is dat van textielfabrikant Thomas Ainsworth. Deze uit Engeland afkomstige textieltechnicus voerde vanaf ongeveer 1830 in Oost-Nederland en Westfalen diverse projecten uit op het gebied van het verbeteren van de hier aanwezige textielindustrie. Naar aanleiding van een toevallige ontmoeting in Hengelo met de secretaris van de Nederlandsche Handel Maatschappij richtte Thomas Ainsworth in 1833 in Goor een weefschool op waar Twentse wevers in snel tempo geleerd werd katoen te weven op voor die tijd hypermoderne machines. Thomas Ainsworth wordt beschouwd als de grondlegger van de katoenindustrie in Twente.

Eeuwenlang was het de gewoonte dat adel en clerus hun laatste rustplaats vonden in de kerk. De burgers en de boeren werden op het kerkhof rond de kerk begraven. Uit hygiënische overwegingen werden in de loop der tijd steeds opnieuw pogingen ondernomen het begraven in de kerk te verbieden. Vooral in het begin waren dergelijke pogingen weinig succesvol, omdat begraven worden in de kerk deftig was. De man die tenslotte het begraven in de kerk verbood, was Napoleon (1804). Door de inlijving van Nederland bij Frankrijk werd dat verbod ook hier van kracht. Nadat het begraven in de kerk onder koning Willem I tijdelijk weer was toegestaan, kwam het definitieve verbod in 1829. In steden en dorpen met meer dan 1.000 inwoners moesten de begraafplaatsen buiten de bebouwde kom worden aangelegd. Rond 1830 verwierf de gemeente Goor twee stukken bouwland in erfpacht van het 'Maatschappelyk Hulpbetoon' en legde daarop een begraafplaats aan. In 1934 werd deze opengesteld. De nieuwe begraafplaats lag aanvankelijk temidden van hoofdzakelijk bouwland, ongeveer in het midden tussen een uit 1809 daterende katholieke kapel met pastorie en de oude binnenstad. Bij Koninklijk besluit hadden de Goorse katholieken hun oude kerk in het centrum aan de Kerkstraat moeten afstaan aan de Nederlands hervormde gemeente, omdat deze de meeste leden had.

Op de begraafplaats aan de Laarstraat werden tot 1865 ook de katholieken begraven, in een speciaal rooms-katholiek gedeelte. Mede dankzij de inspanningen van pastoor H.J.A. Bloemen van Goor kregen de katholieken op 11 februari 1856 toestemming voor het aanleggen van een eigen parochiale begraafplaats. Deze begraafplaats werd aangelegd op een stuk grond dat toebehoorde aan Jonkheer Willem Gerhardus Bosch van Drakesteijn. In 1865 werd de huidige rooms-katholieke begraafplaats aan de Iependijk in gebruik genomen. De huidige algemene begraafplaats bevindt zich aan de Markeloseweg en is gesticht in 1927.

Plaatjes van voor en na de opknapbeurt.

Het meest opvallende graf op de oude begraafplaats aan de Laarstraat is zonder meer dat van Thomas Ainsworth. Deze textieltechnicus uit het Engelse Bolton-le-Mors introduceerde in Twente de snelspoel, waarmee de productiviteit van de katoenwevers met 300 procent toenam. Na de oprichting van de weefschool in Goor begon hij te experimenteren met het weven van steeds fijnere en duurdere textielsoorten zoals drukkatoen en cambric. De Nederlandse Handels Maatschappij verzocht hem een modelweverij en vlasspinnerij te stichten gecombineerd met een agentschap. De keuze van Ainsworth viel op het kruispunt van de straatweg van Zwolle naar Almelo en de Regge. Het dorp dat rond de nieuwe fabriek en het agentschap ontstond, kreeg de naam Nijverdal. De eerste steen werd gelegd op 14 mei 1836. Thomas Ainsworth verruilde zijn woning in Goor voor de vlakbij zijn nieuwe fabriek gelegen oude havezate Eversberg. Op 13 februari 1841 overleed hij daar op 46-jarige leeftijd. Uit dank voor zijn enorme betekenis voor de stad en de streek werd op 12 juni 1843 een groot grafmonument onthuld. Onder het enorme grafmonument bevindt zich een grafkelder. Hierin bevinden zich de stoffelijke resten van Thomas Ainsworth. Behalve Thomas Ainsworth liggen op de begraafplaats ook veel andere plaatselijke notabelen begraven. De nog aanwezige stenen grafmonumenten markeren de graven van hen die voldoende financiële middelen hadden om die te betalen. De minder bedeelden kregen houten weinig duurzame zerken. Daarvan is er geen meer over. De rustplaatsen van de 'gewone man' bevinden zich in de open plekken op de begraafplaats.

In 1950 is de begraafplaats aan de Laarstraat, na jaren van discussies tussen voor en tegenstanders, gesloten. Nieuwe graven werden sindsdien niet meer uitgegeven, maar bijzettingen konden er tot 1974 nog wel plaatsvinden. De gemeente Goor, die in het jaar van sluiting de erfpacht afkocht, heeft vanaf 1980 de oude algemene begraafplaats aan de Laarstraat willen ruimen, maar dat is uiteindelijk niet doorgegaan. Het stadje Goor behield daarmee een bijzondere 'groene long' in het volgebouwde centrum. Van ruiming kon tussen 1950 en 1980 geen sprake zijn, omdat de wet op de lijkbezorging dat verbodt. De eerste 10 jaar moest de begraafplaats geheel onberoerd worden gelaten. Daarna mocht er binnen 50 meter van de begraafplaats geen bebouwing komen en geen grondwater worden gewonnen zonder voorafgaande goedkeuring van de Gedeputeerde Staten en de 'Pharmaceutisch Inspecteur van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid'. De bovenste 50 cm mocht wel worden vergraven, maar meer de eerste 30 jaar niet.

Meerdere keren zijn op de oude begraafplaats restauratiewerkzaamheden uitgevoerd, onder meer aan het graf van Thomas Ainsworth. Bij werkzaamheden uitgevoerd in 1985 werd de grafkelder van hem ontdekt. Tot die tijd was het niet duidelijk of hij in Nijverdal of in Goor was begraven. In 2012 is begonnen met een nieuwe restauratieronde, dit maal in het kader van het project 'Historische begraafplaatsen in cultuurhistorisch perspectief'. Delen van de begraafplaats waren in de loop van de tijd sterk in verval geraakt. Een groot aantal graven was verzakt, diverse grafstenen waren stuk en de ijzeren hekken rond verschillende graven konden wel een anti-roestbehandeling en een nieuwe verflaag gebruiken. Met respect voor de bijzondere cultuurhistorie is een deel van de vergane glorie weer hersteld en heeft de inrichting van de begraafplaats een face-lift gehad. Daarbij is ook het grafmonument van Thomas Ainsworth flink onder handen genomen. Eén grafsteen was dusdanig verweerd dat er een exacte replica van is gemaakt.

Veel graven op de begraafplaats in Goor hadden vroeger een monument in de vorm van een graftrommel. Een graftrommel is een met een glasplaat afgesloten verzinkte metalen trommel. Meestal is deze trommel gevuld met kunstbloemen met beschilderde verzinkte bladeren en porseleinen bloemen. Soms is een foto van de overledene of een bidprentje toegevoegd. Graftrommels werden in Nederland vanaf circa 1880 tot ongeveer 1940 in groten getale geplaatst. Elders zijn de meeste trommels in de loop van de tijd verdwenen. Op de Algemene Begraafplaats van Goor werden in 2007 nog 35 exemplaren geteld, een uniek groot aantal. De meeste ervan verkeerden in deplorabele toestand. Vrijwilligers hebben ze gerestaureerd en ondergebracht in het 'Graftrommel-museum' op de Algemene Begraafplaats aan de Markeloseweg in Goor.

Hieronder staan 7 bijzondere plekken op de begraafplaats. De kaart achterin het boekje laat zien waar deze liggen. Loop gerust van de ene naar de andere bijzonder plek, maar wel met respect voor de plek.

1. Jetset van Twente

In de zuidwesthoek van de begraafplaats bevindt zich de grote grafkelder van de textielabrikantenfamilie Jannink. Deze familie had grote fabrieken in Enschede, waarvan er aan de Haaksbergerstraat nog één bewaard is gebleven en onder meer onderdak biedt aan het Jannink Museum. In de grafkelder liggen 10 al dan niet aangetrouwde leden van de familie. De aangetrouwden waren allemaal afkomstig uit andere Twentse textielabrikantenfamilies. De Van Heeks en de Ledeboers hadden hun eerste grote fabrieken in Enschede en de Bussemakers in Borne. De meeste van hen zijn overleden in Goor. Alleen Engbert Nicolaas Jannink, geboren in Goor, overleed elders, namelijk **Bad Nauheim in Duitsland**.

2. Lokale helden

Behalve regionale grootheden liggen op de Oude Algemene Begraafplaats van Goor ook veel mensen begraven die hun sporen hebben verdiend in Goor zelf. Vlakbij elkaar liggen de Oud-Burgemeester van Goor en Markelo **Willem Götter** en hoofdonderwijzer **Evert Olthoff**.

3. Textielabrikantenfamilie Ten Doeschate

Op de begraafplaats liggen veel leden van de familie Ten Doeschate. Van 1846 tot 1879 had deze familie in Goor een weverij. Gerrit Jan ten Doeschate, geboren 16 december 1827 en gestorven op 26 januari 1901, was van 1854 tot 1891 **geneesheer** oftewel **arts** in Goor. In het zuidoostelijke deel van de begraafplaats bevindt zich het graf van nog een vooraanstaande burger uit Goor, namelijk van Mr. Engelbert Eliza van Riemsdijk. Hij was Kantonrechter in Almelo.

4. Twee geloven op een kussen .....

In de eerste jaren nadat in 1829 het begraven in kerken verboden werd, werden op de nieuwe algemene begraafplaatsen buiten de bebouwde kommen zowel protestanten als katholieken begraven, soms naast elkaar en soms ieder in zijn eigen gedeelte van de begraafplaats. Na de bouw van een nieuwe katholieke kerk in Goor werden de katholieken begraven op een eigen begraafplaats, daaronder ook de meeste pastoors die in Goor hebben gediend. Pastoor Joannes Eppink bleef liggen waar hij oorspronkelijk begraven was: op de Oude Algemene Begraafplaats. Zijn graf is makkelijk te vinden. Deze wordt getooid met een grote steen met in het midden een katholiek kruis en het onderschrift **Rest in Peace**.

5. Vakmanschap is replica

Dat goed vakmanschap nog steeds aanwezig is, bewijst de replica van een van de meest opvallende grafstenen op de Oude Algemene Begraafplaats. Hij siert het graf van wijlen notaris Willem Frederik van der Muelen en zijn vrouw H.W.F.A. van der Muelen, geboren Prager. Willem oefende zijn ambt uit in Goor. De oude steen was door weer en wind zodanig aangetast, dat deze moest worden vervangen. De oorspronkelijke steen is te bewonderen bij Stichting Historisch Goor. De wieg van de notaris stond in Zutphen, die van zijn partner in **Grave in Noord-Brabant**.

6. Textielpionier Ainsworth

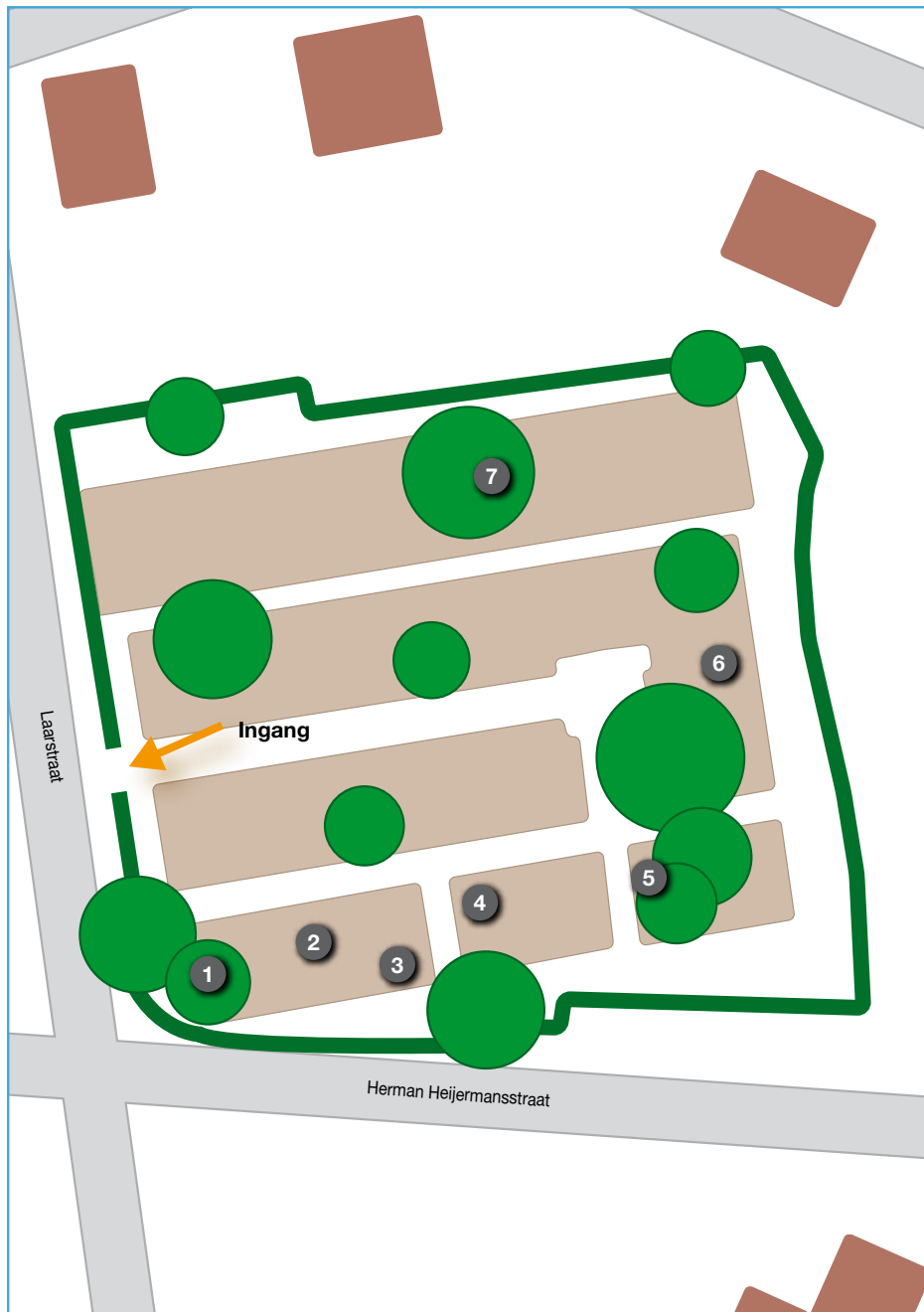
Het meest opvallende grafmonument op de oude begraafplaats in het centrum van Goor is zonder twijfel dat van textielpionier Thomas Ainsworth. Onder het monument bevindt zich een grote grafkelder met daarin een met lood beklede houten grafkist. Hierin rust Thomas Ainsworth. Hij werd in 1795 geboren in Bolton le Moors in Engeland en voorzag zich in zijn levensonderhoud als textieltechnicus. Hij stond aan de basis van de Twentse textielindustrie. Op slechts 46 jarige leeftijd overleed hij in zijn landhuis de Eversberg te **Nijverdal**. Op een nog bestaande textielabriek in deze plaats prijkt een buste van Thomas Ainsworth. Elders op de begraafplaats in Goor ligt zijn broer Edward begraven. Zijn monument bestaat uit meerdere gietijzeren ringen die als een puzzel in elkaar passen.

7. Zerkloos maar niet leeg

Wie het zich vroeger kon veroorloven, liet zijn of haar graf tooien met mooie stenen zerken. Minder bedeeden moesten het doen met een houten zerk of slechts een paaltje. Deze weinig duurzame monumenten weerstonden in tegenstelling tot de meer robuuste stenen de tand des tijds vaak niet. In de loop van de tijd zijn ze op de begraafplaats in Goor allemaal verdwenen c.q. opgeruimd. De graven zelf zijn er nog wel, maar worden tegenwoordig alleen nog maar bedekt met een dikke grasmat. Tijdens de grote restauratie van de begraafplaats in 2012 kwam tijdens het rooien van houtopstand op het 'armegedeelte' van de begraafplaats toch nog één grafmonument tevoorschijn, niet van hout maar van steen. Hier bevonden zich ook veel graftrouwen. Net als houten zerken waren dit goedkopere alternatieven voor dure stenen grafmonumenten. W. Boswinkel, de enige begravene in het verder zerkloze noordelijke deel van de begraafplaats, werd **eenenzestig** jaar oud.

Speurkaart Oude begraafplaats Laarstraat Goor

De inhoud van dit boekje is tot stand gekomen in samenwerking met Albert Paalman van de gemeente Hof van Twente en Stichting Historisch Gooi. Bij het boekje hoort een educatieve speurtocht over de begraafplaats.

Staat u te popelen om zich op de een of andere wijze actief in te zetten voor het behoud en het beheer van één van de vele historische rustplaatsen? Neem dan contact op met bijvoorbeeld Vereniging De Terebinth. Zij zet zich in voor de funeraire cultuur in Nederland. Op de site www.ribo.nl kunt u ook terecht voor meer informatie.

www.rustplaatsen.nl

Deze uitgave maakt onderdeel uit van het project 'Historische begraafplaatsen in cultuurhistorisch perspectief'. Daarbij worden op historisch waardevolle begraafplaatsen in Overijssel herstel- werkzaamheden aan graven ed. uitgevoerd en worden de culturele en educatieve aspecten nader belicht. Het project is tot stand gekomen dankzij financiële bijdragen van de Provincie Overijssel en Leader, 'Europees Landbouwfonds voor plattelandontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland'.